

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת ברכות ל"ב - ל"ח

בס"ד, ט"ו אלול תשע"ב

גליון מס' 693

השבוע בגליון

- ברכת שהחיינו על מצוה חדשה
- הנחת תפילין בפעם הראשונה
- ברכת גר צדק
- כשהעשיר מקבל צדקה מעובד

- המוציא לחם מן השמים
- "המן" - כל טעם שתבחר
- לחם "מן" יוגש בסעודת הלוייתן
- גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ!

דבר העורך

שבע יפול צדיק

מי במים ומי באש. בימים אלו נוקשים הקולות בפתחי בתי הכנסיות ובתי המדרשות. יש שכבר התחילו באמירת הסליחות, "נחפשה דרכינו ונחקרה". הכל מבקשים להיטיב את מעשיהם ולשפר את ארחותיהם. אין זה סוד כי הדרך לכך אינה קלה. לכל אדם המאמץ הנדרש נראה גדול וכבד ולא תמיד אדם יודע היכן להתחיל ומה לשפר ראשונה. דבר אחד ודאי הוא. לו היו נותנים בידינו רעיון נפלא כל שהוא, אשר כבמטה קסמים יכול להפעיל את "מערכת התשובה" שבכל אחד מאיתנו, אזי, גם בחצות הליל היינו כורים אוזן כדי לשמוע על כך. ובכן, מתברר, כי לא בשמים היא. גדולי התורה והמוסר חוזרים ושונים זאת ללא הרף. האחיזה בתורה הקדושה, יש בה משום מרפא לגוף ולנפש כאחת. היא מעדנת את נפשו של האדם, מרפה את לפיתת התאוות ומזדככת נפשו של האדם. ללמוד תורה, זה הכל.

באמתחתנו שתי הנהגות מופלאות שסופרו על תלמידי חכמים, ואשר יש בהן כדי לחדד את התחושה ואת הידיעה, כי האור שבתורה פלאי הוא ובכוחו לחולל נפלאות בנפש האדם.

מספר לנו הרב ליפא פלמן שליט"א: דודי, תלמיד ישיבת פונוביז', שח לי מעשה מעניין על אודות התנהגות המופלאה של הגאון מפונוביז' זצ"ל.

באחד הימים סיר הגאון בפנימיית הישיבה המפוארה שזכה להקים. לפתע, נפתחה דלת אחד החדרים ובחור צעיר ומבוהל נפלט ממנה הישר על

דף לה/א המוציא לחם מן הארץ. דף מח/ב משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן

המוציא לחם מן השמים

על הלחם, שמקורו מן הארץ, אנו מברכים "המוציא לחם מן הארץ".

מה ברכו אבותינו על המן שירד להם מן השמים?

בשאלה זו דנו רבים, ואף השלכה הלכתית מעשית לדבר.

בגמרא (להלן מח/ב) נאמר בשם רב נחמן, כי משה רבינו תיקן לישראל את "ברכת הזן" בשעה שירד להם מן מן השמים. אין עוררין, איפוא, כי לאחר אכילת המן הם בירכו ברכת המזון.

"המן" - כל טעם שתבחר: מהר"י ענגיל מעיר כי יש להבין זאת, שכן, המן לא היה מחמשת מיני דגן שמברכים עליהם ברכת המזון, אלא כל מי שביקש לחוש טעם מסויים במן, חש אותו. האם מברכים על טעם נטול ממשות, וכי על תות שדה בטעם לחם מברכים ברכת המזון? אין זאת, הוא משיב, אלא שרב נחמן סובר כדעה המובאת במסכת יומא (ע"ה/א), כי מי אשר ביקש לחוש טעם מסויים במן, לא זו בלבד שחש את טעמו, אלא שהמן נהפך והיה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. משכך, מי שביקש לחוש טעם לחם, המן שבידו הפך והיה לחם, ובודאי שעליו לברך ברכת המזון (גליוני הש"ס מח/ב).

ברכה מותאמת לטעם: כך גם סובר בעל "מרכבת המשנה" (על המכילתא, בשלח), כי הברכה הראשונה שבירכו על המן היתה בהתאם לבקשתו של היהודי שעמד לאכול את המן, משום שמהות המן הפכה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. ברם, דווקא מטעם זה היו שטענו, כי לא בירכו ברכה ראשונה על המן, משום שקיים חשש סביר שברכה זו תהא לבטלה, שכן, יכול היה יהודי לברך על מן מתוך מחשבה שהוא רוצה לחוש טעם לחם, ועד שיגישו לפיו יהרהר באפרסק עסיסי ובין רגע המן יהפוך לאפרסק בשל, ונמצאת ברכת המוציא שבירך תחילה בטלה ומיותרת (פרדס יוסף בשלח טז/ב, ועיי רבינו בחיי שמות טז/יב).

ברם, פוסקים אחרים סוברים, כי המן דווקא היה לחם, כמוכח מן הפסוקים "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (בשלח טז/ז), "ודגן שמים נתן למן" (תהלים עח/כד). רבי חיים פאלאגי בספרו "נפש חיים" מערכת מ' אות ק"ו). רבינו אפרים (עיי "חומת אנך" לחיד"א תהלים עח) כתב, שהמן היה "כגרעיני חיטה מגובל כעיסה בלולה במים רבים".

צעילוי נשמת

מרת **צירל פולק** ע"ה
 ב"ר יוסף הקש ז"ל
 נלב"ע י"ג באלול תשל"ח
תנצב"ה
 הונצחה ע"י
 משפחות פולק, מי זהב וקרפיץ שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **פרידה גילה פסקוביץ** ע"ה
 ב"ר מאיר ז"ל
 נלב"ע י' באלול תש"ע
תנצב"ה
 הונצחה ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

צעילוי נשמת

ר' **משלה יחזקאל חדמיאן** ז"ל
 ב"ר רחמים וגובהר ז"ל
 נלב"ע כ' באלול תשע"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה ב"ר אלעזר מאיר ז"ל
 נלב"ע ט"ו באלול תשמ"ט **תנצב"ה**
 הונצחה ע"י ידידו הר"ד יעקב (ז'ק) ברמן ומשפ' שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

לחם "מן" יוגש בסעודת הלווייתן: יש אחרונים (עיי' "חיי אדם" כלל קנ"ב ב"נשמת אדם" שם) שהעירו, כי אין זה פשוט כלל ועיקר שיש לברך "המוציא" על המן, אף אם אכן היה לחם, או "בורא פרי העץ" אם היה פרי עסיס. שכן, המן ירד מן השמים, לא יצא מן הארץ ולא גדל על העץ. אכן, בספר "חסידים" (הוצאת מקיצי נרדמים סי' תתת"מ) כתב כי אבותינו בירכו על המן, "המוציא לחם מן השמים". לדעת רמ"ע מפאנו (במאמרי השבתות) עוד נזכה, בקרוב בימינו, לברך פעם אחת ברכת "המוציא לחם מן השמים". הוא כותב, כי הלחם שיוגש בסעודת הלווייתן לעתיד לבוא, יהא מצנצנת המן וכה תהא ברכתו (מובא ב"בני יששכר", מאמרי השבתות, מאמר ג).

בעל "חיי אדם" (שם) דן בדברים אלו אגב דיון אחר: ברכת המוציא על חיטה שנבטה בעציץ שאינו נקוב, האם יש לברך 'המוציא לחם מן הארץ' על הלחם שנאפה מחיטה זו, או שמא מאחר שלא היה מחובר לקרקע, אין לברך עליו כן, שהרי לא יצא מן הארץ.

גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ: בעל "שפתי צדיק" (בשלח) כותב, כי מתחילה היה סבור גם הוא שלא בירכו על המן "המוציא לחם מן הארץ" אלא "מן השמים" עד שנוכח בדברי הספורנו, כי מי שלקט מן שבט עבר על איסור שכן הוא "עוקר דבר מגידולו". הוי אומר, כי גמר יצירת המן התרחש בשהותו על הארץ, לאחר ירידתו מן השמים. מעתה, יש לברך עליו המוציא לחם מן הארץ, שגם ממנה גידולו... (ועיי' שו"ת "אבני נזר" או"ח סי' ק"ל מש"כ על דברי הספורנו, ו"פסקי תשובה" סי' ר"פ-רפ"א).

דף לז/ב היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו...

ברכת שהחיינו על מצוה חדשה

על קניית בית חדש ועל רכישת בגד חדש מברכים ברכת 'שהחיינו' ('שולחן ערוך' או"ח סי' רכ"ג סעי' ג, ו), כמו גם על אכילת פרי חדש (שם סי' רכ"ה סעי' ג). הרמ"א מוסיף מקרה נוסף שבו יש לברך 'שהחיינו' ('שולחן ערוך' יו"ד סי' כ"ח סעי' ב): "מי ששחט פעם הראשון מברך שהחיינו על הכיסוי" - על מצוות כיסוי הדם שזכה לקיים לראשונה בחייו.

הלכה זו מצטט הרמ"א בשם רבי ידידיה משפירא, ואילו ה"רוקח" (סי' שע"א) מצטט הלכה זו בשם רבי יהודה בן כלונימוס משפירא, אשר מצא מקור לפסיקתו מגמרתנו בה נאמר: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו", ומפרש רש"י ("ד"ה היה עומד"), שמדובר בכהן אשר "לא הביא מנחות זה ימים רבים", או כהן שהקריב מנחה מן התבואה החדשה, מן ה"חדש", שעליו לברך 'שהחיינו'. הרי לנו, כי הזוכה לקיים מצווה שלא קיימה מעולם, מברך 'שהחיינו' (הובא בש"ך שם ס"ק ה').

אלא, שדין זה שנוי במחלוקת גדולה. הש"ך (שם) מכביר בקושיות מדוע אין מברכים שהחיינו על קידושי אשה, או על מצוות מזוזה, ולדעתו אין לברך ברכת שהחיינו על מצווה חדשה שאין זמנה קבוע. ואכן, פירושו של רש"י אינו עולה בקנה אחד עם תמיהותיו של הש"ך, ולפיכך הוא מציין את פירוש בעלי התוספות והרשב"א (לז/ב), אשר ביארו כי הגמרא עוסקת במשמר כהנים הנכנס לעבוד בבית המקדש בזמנו הקבוע, מאורע שהתרחש פעמיים בשנה, ואמנם בעלי התוספות והרשב"א מציינים כי מברכים 'שהחיינו' על מצווה זו "כיון שיש בהן זמן קבוע". יצוין כי פוסקים רבים נטו לפסוק כדעת הש"ך ("פרי מגדים" בשפתי דעת על הש"ך שם, ועיי"ש עוד שהתב"ש הכריע לברך).

הנחת תפילין בפעם הראשונה: אמנם, כתב "ביאור הלכה" (סי' כ"ב ד"ה "קנה", עיי"ש), כי העומד להניח תפילין לראשונה בחייו, מן הראוי שיחייב את עצמו בברכת 'שהחיינו' על ידי בגד חדש וכדומה, ויכוון בברכתו גם על מצוות הנחת התפילין שזכה לקיימה לראשונה.

ה"אור החיים" הקדוש נוקט בספרו "פרי תואר" (סי' כ"ח ס"ק ד') בפשרה מעניינת. יתכן שגמרתנו עוסקת בכהן המתחנך לעבודה, המקריב את המנחה הראשונה בחייו, אך עדיין אין להקיש מכך למצוות כיסוי הדם. שכן, אמנם אין לברך על מצווה חדשה, אך הכהן הנחנך על ידי המנחה נכנס למערכת של מצוות שעד לאותו יום לא זכה להגיע אליה, או אז עליו לברך 'שהחיינו' על התעלותו לדרגת "כהן המקריב". בדומה לכך, אדם אינו מברך על קניית תפילין חדשות, ברם, בהכנסו לעול תורה ומצוות הוא מברך, וה"פרי תואר" מנמק זאת נרגשות: "על שהגיעו ה' לגבול זה הגדר שבו הוא ראוי לקיים המצוות ולא מת קודם באפס תקות קיום המצוות". שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!

הכרעה זו התקבלה על דעתו של ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' נ"ה) שכתב: "ועל כן יברך כל בר מצוה בתחילת הנחת תפילין על כל מצוות שעתיד לעשות כל ימיו" [וראה בליקוטי הערות לחתם סופר שם, בשם שו"ת בית יצחק ח"א סי' קע"א, שדן אם מדובר דוקא כאשר לא הניח קודם בר מצוה, או שמא הנחה זו בקטנותו אינה אלא משום שנתחייב אביו בחינוכו, ועדיין יכול הנער בר המצווה לברך שהחיינו בהנחה הראשונה שעושה בגדלותו משום חובתו שלן].

ראש ישיבתו, שצנח ארצה מלא קומתו מעצמת ההדף. מעשה שובבות בין שני בחורים, שהסתיים בכי רע.

היה ברור, כי התנהגות זו אינה ראויה. היה על הגאון לנזוף בצעיר כדי לאלפו לקח, אך תחילה היה עליו להרגיעו. הנה, הן לא העלה על דעתו להתקל בראש ישיבתו ולהפילו ארצה. עיניו התעגלו בחוריהן למראה רבו השרוע על רצפת הפנימיה.

מיה, ללא שמץ טרוניא על פניו, מיהר הרב מפונוביז' זצ"ל, קם מן הרצפה ופנה אל הבחור: "סוב יקירי לכלוך קטן גיליתי על כתנתך. במטותא, אנקה אותי".

עמד הרב וניקה את כתונת תלמידו המשתומם, שנשימתו המבוהלת חזרה אט אט לתיקנה, ורק לאחר מכן החל נזוף בו על התנהגותו.

מן הסתם, מחנכים רבים היו נוהגים כך. אולם מדהים לשמוע, כי אף לא רגע אחד של הרהור ומחשבה נדרשו לו לרב מפונוביז' זצ"ל כדי להתנהג באופן זה. צורת התנהגות זו, של חשיבה על הזולת בלבד תוך התעלמות מוחלטת מצרכיו שלו, היתה מוטבעת בו מכח התורה הקדושה שנפגה בעצמותיו.

האינסטיקט הטבעי פעל בנפשו מכח התורה. נשגב היה האיש.

לפני שנים ראיתי במו עיני התנהגות דומה לזו, אשר הדהימה את כל הנוכחים במקום ההתרחשות. בשנת תשנ"ה הלך לעולמו הגאון רבי חיים נפתלי זליבנסקי זצ"ל, ראש ישיבת מאור התלמוד שברחובות. אין כאן המקום לתאר דמות ענקים זו, ששילוב מדהים של תכונות, מידות וכישורים השיאוה גבוה מעל גבוה, אך אפשר לומר, כי עם פטירתו, לאחר מחלה קשה, נעקרה מנופנו דמות של ראש ישיבה נעלה ותלמיד חכם מופלג.

את תלמידיו הרבים אהב כבניו, וביום חתונתם רחב ליבו בחדווה. כך, פעם אחת בחתונת אחד מתלמידיו, אחז הרב זליבנסקי זצ"ל בידי של תלמידו החתן ורקד עמו בעליזות ובשמחה במרכז המעגל.

מסביב גאתה השמחה. הכל מחאו כפיים, קפצו ורקדו, כאשר לפתע, נתקלו רגלי החתן במרצפת רעועה, ותוך כדי הריקוד הוא מעד ארצה.

עוד בטרם הספיק החתן להשתטח מלא קומתו ארצה, הבחינו חדי-עין בדבר מדהים: ראש הישיבה הנכבד, הלבוש בפראק שחור וחובס בכובע רבני, מיהר והשתטח גם הוא על ריצפת האולם, ליד תלמידו החתן! רק מי שעקב אחר ההתרחשות מראשיתה, יכול היה להבחין בנעשה. בעיני יתר הנוכחים, נראה היה כי רגלי החתן ורגלי רבו הסתככו אלו באלו, והשניים נפלו כשלו ארצה.

המעניין הוא שהחלטה להשתטח עם התלמיד באה כאינסטינקט מייד, כפי שאדם ממלט את ידו מן האש, מבלי לחשוב אפילו רגע אחד. כך היתה מוטבעת בו התכונה לחשוב על הזולת.

יש בה הכל בתורה הקדושה. ההוגה בה משתנה, הופך להיות אחר. מידותיו מתרוממות טפחיים מעל הגשמיות, ואף בנוגע ליחסיו עם הסובבים אותו, הוא מגיב באופן טבעי ואינסטיקטיבי לחוש מיד לעזרת הזולת.

יהי רצון שנזכה ללמוד בתורתנו הקדושה, ולשוב על ידה בתשובה באמת ובתמים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת ב"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

לשונות התלמוד

דף לה/א רמינהו

רמינהו - רמי

פעמים רבות הגמרא משתמשת בלשון "רמינהו", "רמי" כביטוי לקושיה.

התרגום המילולי של מילים אלו הוא להשליך, להטיל. כלומר, כאשר המקשן מציב דין מול דין, הלכה מול הלכה, הסותרים זה את זה ותוספן זהה, הוא אומר, "רמי", הטל את הדינים זה מול זה, ותבחין כי סותרים המה זה את זה.

הביטוי "רמינהו" הוא קיצור של שני מילים "ורמי אינהו", היינו: הטל אותם (הליכות עולם שער ב' פ"א ובכללי הגמ' שם).

מעובד מתוך ספר כללים וביאורים בלשונות התלמוד, להרה"ר י' אליהו פקשר שליט"א

פנינים

דף לד/א א-ל נא רפא נא לה

נא - נא

כותב החיד"א:

"שמעתי בשם הקדמונים זכרונם לברכה, שמשנה רבינו ע"ה מסרו לו סוד זה בשמים, שכשיתפלל ויאמר ב' פעמים 'נא' בתפילתו תתקבל תפילתו, ומשום כך התפלל א-ל נא רפא נא". ובזה פירשו העניין כשהתפלל על כניסתו לארץ ואמר "אעברה נא ואראה", אמר לו השי"ת "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" - 'בדבר הזה' דייקא, שלא יזכיר עוד מלת "נא" ("נחל קדומים", בהעלותך).

דף לד/א כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר א-ל נא רפא נא לה ולא קמזכר שמה דמרים

עדיין השם רמוז

ואף על פי כן, נרמז שמה ושם אמה: **רפא נא** בגימטריא **מרים יוכבד!**... ("דגל מחנה אפרים", בהעלותך).

דף לד/ב אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף

מקובל או...

יהודי שהתחזה במקובל בא לפני רבי אייזל חריף זצ"ל וביקש ממנו הסכמה לספרו. גם לאחר הפצרות רבות לא נענה רבי אייזל. לשאלת מקורו השיב: אמש ראיתיו עובר לפני התיבה ומגמגם בתפילתו כמי שאינו יודע פירוש המילות, והרי אמרו חז"ל: "אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו..."

לעילוי נשמת

מרת **אסתר לאה פרידברג** ע"ה
ב"ר שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח באלול תשל"ח
תנצב"ה

הנוצחה ע"י בנה ידידינו

הר"ר **דב ציחק פרידברג** ומשפ' שיחיו אנטוורפן

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף גלדצהלר** ז"ל
ב"ר יהודה לייב ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשל"ד
תנצב"ה

הנוצחה ע"י בנו הר"ר **לוסיאן גלדצהלר**

ומשפחתו שיחיו

ברכת גר צדק: נחתום ברעיון מבית מדרשו של הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" ח"א סי' קכ"ט) הכותב, כי לאור האמור, שהמתחנך במערכת מצוות חדשה יברך שהחיינו, מובנים היטב דברי הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' תל"ד) אשר הורה, כי גר צדק יברך 'שהחיינו', 'ואם על מצוה פרטית חייב לברך שהחיינו... על כל התורה כולה שיקבל עליו לא כל שכן שיברך ופשוט הוא', שהרי מי לנו כמוהו שזכה לעלות בדרגה ולחנוך מערכת חדשה של מצוות.

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

משנה, פאה, פרק ה', משנה ד': בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום

כשהעשיר מקבל צדקה

לפני כחמש מאות שנה אירע בתורכיה מקרה מצער. נער יהודי שהתפתה להשתמד והצטרף לחבורת הוללים, הגיע עמם לעיר מוניסטרו. יהודים רחמנים שבאו עמו בדברים והבינו ממנו כי רצונו לחזור למוטב, לקחוהו עמם והחביאוהו במשך שלושה ימים מפני ההוללים, אך לצערם של כל הנוגעים בדבר שב הנער לסורו. מקרה זה הובא לפתחו של מהרשד"ם (שו"ת, יו"ד, סימן ר"ד), אשר נשאל אם משפחת הנער חייבת לשאת בעלות החבאת הנער וכלכלתו בשלושת הימים הללו.

מהרשד"ם כתב תשובה ארוכה מאד בנידון זה. בפתחה הוא קובע נחרצות כי אינו רואה מקום לחייב את משפחת הנער לשלם. במהלך דבריו הוא מציין, כי אין מקום לדון אפילו אם הנער עצמו חייב בהוצאות, שהרי באותה שעה לא היה ממון בידו, ומשנה מפורשת קובעת כי מי שאין לו ממון תחת ידו, רשאי להתכלל מן הצדקה, אפילו אם הוא בעל ממון.

כה נאמר במשנה: "בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני - יטול, וכשיחזור לביתו ישלם - דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עני היה באותה שעה", ואינו צריך לשלם. ההלכה נפסקה כחכמים, שאינו צריך לשלם על מתנות העניים שלקח, וממשנה זו למדו הפוסקים גם לגבי כספי צדקה, שאדם אמיד שנקלע למצב שאין ברשותו מעות לכלכלתו, רשאי להתפרנס מן הצדקה (רדב"ז, הלכות מתנות עניים, פרק ט', הלכה ט"ו).

הלכה זו נפסקה על ידי כל הפוסקים, אך אין הם מזכירים את הנושא הבא: מה יהיה הדין אם יש באפשרותו ללוות מעות, האם גם באופן זה הוא זכאי ליהנות מכספי צדקה, שהרי כעת הוא מוגדר 'עני', וכשם שמעני רגיל אין דורשים לקחת הלוואה ולהימנע מנטילת כספי צדקה, שמא גם ממנו אין לדרוש כן.

הגאון רבי חיים מוולאז'ין (שו"ת חוט המשולש, סוף סימן י') מספר כי הוא וחבירו דנו בעניין, וכאשר הוא נכנס לפני רבו המובהק, הגאון מוילנא, כדי לשטוח בפניו עניין סבוך הכרוך בסוגיה זו, הפטיר הגאון כלאחר יד, שפשוט הדבר שאם יש לעשיר אפשרות ללוות אינו זכאי ליהנות מן הצדקה, שכן, עצם אפשרות הלוואה כבר מפקיעה ממנו הגדרת 'עני'. שהרי לאמיתו של דבר אינו עני, וכל הגדרתו כעני לא באה אלא מפני שברגע זה אין תחת ידו מעות כדי לאכול, ומשיש לו אפשרות להשיג מעות שוב אינו עני [לחידוד הגדרתו של העשיר 'עני' - עניוּתו הזמנית אינה נמדדת כעני רגיל. לעני רגיל נותנים צדקה אם אין לו מאתיים זוז. לעשיר זה, כמובן, לא יתנו מאומה אפילו אם יש בידו רק זוז המאפשר לו לקנות ארוחה - ראה ספר "שערי צדק" להגר"ב גרטנר שליט"א, פ"ה, סעיף ט"ו, הערה מ"ז].

דברים נחרצים בעניין זה כתב לימים בעל "ערוך השולחן" (יו"ד, סימן רנ"ג): "ודע, שהדבר פשוט, שאם זה העובר ממקום למקום ביכלתו ללוות, שאסור לו לקבל מן הצדקה", והוא מזכיר את פסקו של הגר"א.

[עתה נשוב אל המשנה וננסה לברר מה טעמו של רבי אליעזר החולק וסובר שבעל-בית זה חייב להשיב לצדקה את הסכום שנטל. המצטרפים ללימוד המשניות, יהנו בוודאי מהסברו המתוק מדבש של בעל "אור שמח" (שם).

שש משניות לפני כן (פרק ד', משנה ט') קיימת מחלוקת נוספת בין רבי אליעזר לחכמים, אם יכול אדם ללקט פאה כדי לזכותה לעני. רבי אליעזר אומר: זכה לו. חכמים אומרים: לא זכה לאותו עני.

במה נחלקו?

רבי אליעזר סובר שלכל עני יש זכות במתנות העניים, אלא שעליו לבוא וליתן, ומי מהעניים שיטלן - יזכה בהן. לפיכך, אם אחר זכה בהן עבור עני מסויים, אין כל עילה שלא יזכה הלכה בהן. ברם, חכמים סוברים שזכות העני ליטול את המתנות ניתנת בשעה שהוא מתבזה על לקיטתן, עצם טרחתו והתבזותו מקנים לו את הזכות ליטלן. לפיכך, אין אחר יכול לזכות במתנות עבור עני היושב בביתו.

זהו מקור מחלקתם לגבי בעל הבית העובר ממקום למקום. הכל מודים כי בעל הבית הזה אינו עני ככל העניים, שהרי בביתו יש לו ממון רב, אלא שעתה הוא נזקק למעות. רבי אליעזר סובר, אפוא, כי לא הותר לו אלא לאכול מן המתנות ולשלם אחר כך את דמיהן. ברם, לדעת חכמים, העניים עדיין לא זכו בהן, וכאשר העשיר נזקק כעת למתנות והותר לו לקחתן והוא מתבזה על לקיטתן - אין הוא שונה מיתר העניים שזכותם ליטול לעצמם את המתנות היא מפני התבזותם עליהן. ועיי"ש עוד לפי זה איך דימו הפוסקים דין צדקה למתנות עניים].

שיעורים חדשים בדף היומי

ברחבי הארץ, במסגרת התכנית "לומדים בשלמות"

קרית יערים

בית כנסת "בני הישיבות"

רח' הגר"א

בשעה 19:00

מפי הרב חיים הורביץ שליט"א

בית שמש

בית כנסת "שערי תורה"

רח' שפת אמת 24

בשעה 19:15

מפי הרב ישעיה שטראה שליט"א

מודיעין עילית

בית משפחת גורגוב

רח' ר' עקיבא 32, דירה מס' 1

בשעה 20:00

מפי הרב מרדכי גורגוב שליט"א

חיפה

בית כנסת "שארית ישראל"

רח' אילת 4, נווה שאנן

בשעה 20:00

מפי הרב ישראל כהן שליט"א

נס ציונה

בית כנסת "בית חב"ד"

רח' ביאליק 2

בשעה 13:00

מפי הרב שגיא הר-שפר שליט"א

מנחה בשעה 14:00

תל אביב

בית מעי"א

רח' דרך מנחם בגין 74, קומה 10

בשעה 14:00

מפי הרב זרח רוזנטל שליט"א

ירוחם

בית כנסת בסניף "בני עקיבא"

בשעה 05:30

מפי הרב דוד כהן שליט"א

6:15 שחרית

יבנה

בית כנסת "דוד המלך"

רח' הגלבוע 19

בשעה 18:00

מפי הרב עופר עקיבא שליט"א

מנחה בשעה 19:00

בני ברק

בית כנסת "קאמרנא"

רח' דבורה הנביאה 14

בשעה 6:45

מפי הרב שלמה הלוי קליין שליט"א

תפילת שחרית בשעה 7:30

ירושלים

בית המדרש "סאסוב"

רח' רש"י 40, מקור ברוך

בשעה 7:00

מפי הרב עקיבא קליין שליט"א

זכרון יעקב

בית כנסת "מול היקב"

רח' דרך שרה 13

בשעה 20:45

מפי הרב מיכאל וינוגרד שליט"א

ביתר

בית כנסת "באסטאן"

רח' אם הבנים 20

בשעה 21:00

מפי הרב בנימין איזבי שליט"א

מתחילים
מסכת שבת
בהגים הבעל"ט

לראשונה:
מסכת שבת
עם משניות דמאי וכלאים
מבוארות

הדפסה מהודרת של דפי הגמרא עם
אותיות מאירות עיניים
• ביאור בהיר של משניות דמאי וכלאים
• מאורות ההלכה

לומדים בשלמות גם במסכת שבת

כולנו מומשיכים ברעיון ההיסטורי:

לומדים ומסיימים את הש"ס עם המשניות
מוסדר זרעים וטהרות שאין עליהם תלמוד בבלי
"אשר שכרם כנגד כולם, ונצטוונו לאהוב אותם מחמת
שמסכתות אלו אין להם עוסקים" (ספר חסידים"א)

להזמנת הגמרא: 1700-500-151

